

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: A. Kerkhoff (2007) Acquisition of Morpho-Phonology: The Dutch Voicing Alternation]

Don, J.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Nederlandse Taalkunde

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Don, J. (2009). [Bespreking van: A. Kerkhoff (2007) Acquisition of Morpho-Phonology: The Dutch Voicing Alternation]. *Nederlandse Taalkunde*, 14(3), 358-361.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Annemarie Kerkhoff. *Acquisition of Morpho-Phonology: The Dutch Voicing Alternation*, Utrecht: LOT, 2007. VI + 325 blz. ISBN 90 78328 35 3. EUR 26,84. Proefschrift Universiteit Utrecht.

Het is een bekend gegeven dat jonge kinderen wel eens ‘vergissingen’ maken in de vorming van meervouden. Nederlands lerende kinderen kunnen gemakkelijk *betten* zeggen in plaats van *bedden* of *olifanden* in plaats van *olifanten*. De kinderen gebruiken een stemloze plosief waar een stemhebbende gebruikt moet worden of omgekeerd. Een generatief fonoloog zou je vertellen dat fouten in dergelijke stemalternaties voorkomen omdat de kinderen een verkeerde veronderstelling maken omtrent de ‘onderliggende klankvorm’ van die woorden. Volgens de klassieke generatieve fonologie eindigt de onderliggende vorm van het woord *bed* op een stemhebbende klank, ook al hoor je een stemloze klank in het enkelvoud. De verspreking wordt in die optiek veroorzaakt doordat het kind de onderliggende vorm ‘verkeerd raadt’, en dus zegt ze op een goed moment *betten*. Een andere mogelijkheid is dat de verspreking het gevolg is van het aannemen door het kind van een spiegelbeeldige regel ‘intervocalic voicing’ die een stemloze klank tussen twee vocalen stemhebbend maakt. Een dergelijke regel komt in tal van talen voor, dus het is niet vreemd dat kinderen gedurende een zekere periode denken dat het Nederlands ook zo’n regel heeft. (Nog) een alternatieve visie op hetzelfde verschijnsel is dat kinderen dat soort fouten maken omdat ze de meervoudsvorm van een woord maken op grond van analogie met andere meervoudsvormen. De gemaakte fouten zijn dan geen gevolg van een verkeerd gekozen onderliggende vorm, maar van een ‘verkeerde’ analogie die meer voor de hand ligt omdat de meeste woorden die van hetzelfde type zijn, op die manier hun meervoud vormen. Een kind zegt *betten*, omdat het het meervoud *petten* kent en het zegt *olifanden* naar analogie van *handen*.

'Final devoicing' is wellicht het bekendste fonologische verschijnsel in het Nederlands. Het is hét voorbeeld van een regel die leidt tot morfo-fonologische alternanties en het is dan ook wellicht wat verbazend dat we voor het verschijnen van de hier besproken uitvoerige studie van Annemarie Kerkhoff vrijwel niets over de verwerving van dit soort alternanties wisten.

De hierboven wat schetsmatig weergegeven visies op taalverwerving confronteert Kerkhoff met elkaar in haar studie naar de verwerving van dergelijke alternanties. Ze vormen de achtergrond van specifieke taalkundige theorieën over die alternanties die uitvoerig uiteengezet worden (hoofdstuk 2). Die theorieën doen vervolgens voorspellingen over uitkomsten van verschillende experimenten. Kerkhoff rapporteert een reeks van die experimenten: productie-experimenten (hoofdstuk 5), en perceptie-experimenten (hoofdstuk 6). Daaraan voorafgaand bestudeert Kerkhoff de frequentie van stemalternanties in het Nederlands aan de hand van corpus-data uit CELEX en van 'child-directed speech' (hoofdstuk 4). Die frequentiegegevens zijn nodig om toetsing van de analogiebenadering mogelijk te maken. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van eerdere studies omtrent het stemcontrast en de verwerving daarvan. Een belangrijk recent inzicht lijkt te zijn dat stemneutralisatie in finale positie niet volledig is.

Corpus-onderzoek laat zien dat stemalternanties minder vaak voorkomen dan niet-alternerende vormen. Bovendien blijken de stemalternanties een hoge tokenfrequentie te hebben en vaak samen te gaan met andere onregelmatigheden, zoals bijvoorbeeld klinkeralternanties (*pad – paden*). Die hoge tokenfrequentie is niet onverwacht in taalmodellen waarin vormen in hun geheel worden opgeslagen en gemakkelijker uit het geheugen kunnen worden gehaald naarmate ze vaker voorkomen: onregelmatigheid bij de gratie van een hoge frequentie. De in de generatieve taalmodellen volstrekt regelmatige morfo-fonologische alternantie wordt op die manier beschouwd als een onregelmatigheid.

Ook blijkt dat er bepaalde lexicale gaten zijn waar Kerkhoff handig gebruik van maakt om de verschillende modellen te toetsen. Zo zijn er geen woorden van het type *aap – aben*. In een generatief model verwachten we dat kinderen niet gevoelig zijn voor dergelijke toevallige gaten in het lexicon, maar in een analogiemodel waarin alle woorden in hun geheel worden opgeslagen, verwachten we dat kinderen die lexicale gaten zullen herkennen en derhalve geen (of veel minder) alternanties zullen produceren.

Het eerste productie-experiment is een klas-sieke 'wug'-test (Berko 1958). Kinderen krijgen een plaatje van een bestaand woord of een onzinwoord voorgelegd en moeten vervolgens een plaatje waarop meerdere exemplaren staan afgebeeld benoemen, volgens het stramen: "Dit is een kimp; hier zie je twee...". Kerkhoff vindt in de resultaten meer aanwijzingen voor een analogische benadering dan voor een pure regelbenadering. Kinderen lijken zich te laten leiden door woorden die ze al kennen, eerder dan door fonologische onderliggende patronen. Allereerst maken kinderen nog heel lang fouten met alternerende vormen; en bovendien vertoont het aantal fouten een omgekeerd evenredig verband met de frequentie. Het analogiemodel voorspelt dat kinderen geen alternanties zullen produceren waar het volwassen Nederlands een lexicaal gat vertoont. Dus, in een context zoals *aap* zal een kind altijd een niet-alternerende vorm moeten produceren. Zeer sporadisch doen kinderen dat wel in de productietaak. Speelt fonologische kennis hier een rol? Kerkhoff lijkt op dit punt geen definitieve conclusie te willen trekken; haar resultaten lijken op dit punt niet meteen voor de ene en tegen de andere theorie te pleiten.

Er is een tweede punt waarop de twee modellen verschillende voorspellingen doen. Volgens het fonologische model zouden kinderen meer alternanties met *p-b* moeten maken dan met *d-t*. De reden daarvoor is dat de *b* fonologisch 'minder gemarkeerd' is dan de 'd', terwijl het analogiemodel het omgekeerde verwacht: er

zijn veel meer gevallen van *d-t* alternanties dan *b-p* alternanties. De experimentele resultaten wijzen erop dat kinderen meer *d-t* alternanties produceren dan *b-p*.

Ten aanzien van een derde verschillende uitkomst die de modellen voorspellen lijken de fonologische modellen het ook te moeten afleggen tegen de analogiemodellen. Het fonologische model voorspelt dat overgeneralisaties afnemen met de leeftijd: immers, naarmate de kinderen ouder worden hebben ze meer kans gehad de juiste onderliggende vorm te leren. Echter, de 5-jarige kinderen in het experiment maken (minstens) evenveel alternanties bij non-woorden en overgeneralisaties bij de bestaande woorden als de 3-jarigen. Hoe kunnen we dat begrijpen in een analogiemodel? Kerkhoff neemt aan dat in het aanvankelijke lexicon van het kind de alternerende vormen een relatief groot deel uitmaken. Juist omdat dat beginlexicon nog klein is, bevat het relatief veel 'uitzonderingen'. Omdat het kind nieuwe meervouden modelleert naar bestaande in zijn lexicon, duiken er in de experimentele resultaten relatief veel alternerende vormen op.

In een tweede productie-experiment worden kinderen gediagnosticeerd met Specific Language Impairment (SLI) vergeleken met kinderen met een normale ontwikkeling. Ruwweg gesproken zijn er twee visies op SLI: sommige onderzoekers menen dat er sprake is van een typisch verstoring van de grammaticale component, terwijl anderen veronderstellen dat er een verstoring optreedt bij processing. De eerste visie voorspelt dat SLI-kinderen, omdat ze verbogen vormen moeilijk kunnen analyseren, zich bij de vorming van meervouden vooral laten leiden door hun lexicale kennis en dus geheel werken naar analogie van bestaande woorden. Dat voorspelt dat in de 'wug'-test dergelijke kinderen het minstens even goed zouden moeten doen op alternerende vormen als op niet-alternerende vormen. Die voorspelling blijkt onjuist: SLI-kinderen gedragen zich in dit opzicht net als kinderen zonder SLI: de alternerende vormen

kosten meer moeite. In een ander opzicht verschillende SLI-kinderen wel van de kinderen met een normale ontwikkeling: ze maken meer alternanties in onzinwoorden die geen parallel hebben in het lexicon. Kerkhoff verklaart dit door te wijzen op vergelijkbaar gedrag van de jongste groep normale kinderen. Dit zou erop kunnen wijzen dat deze kinderen nog minder gevoelig zijn voor de precieze distributionele gegevens van de stemalternanties in het lexicon. Naar aanleiding van deze twee experimenten concludeert Kerkhoff dan ook (p. 193): "[...] it seems that we need to reformulate the notion of a linguistic rule to account for these data, taking the form of a frequency-based generalisation." De resultaten worden verder min of meer bevestigd in twee vergelijkbare experimenten met volwassen proefpersonen.

In hoofdstuk 6 wordt de experimentele taak als het ware omgedraaid: proefpersonen wordt gevraagd het enkelvoud te produceren, gegeven een bepaald meervoud. Deze taak gaat de kinderen wat gemakkelijker af dan de standaard 'wug'-test, maar nog steeds is het zo dat alternerende gevallen moeilijker zijn dan niet-alternerende gevallen. Ook op basis van onzin-meervouden met een mediale stemhebbende obstruent (zoals bijv. *kedden*) blijft het produceren van een enkelvoud (*ket*) lastiger dan wanneer de mediale obstruent stemloos is (*ketten*). Daarnaast worden twee additionele experimenten besproken: een 'picture-selecting task' en een 'acceptability task' waarin kinderen werd gevraagd of een bepaald meervoud acceptabel was als meervoud van een enkelvoudig woord.

Deze studie suggereert dat eerste-taalverwerving van morfo-fonologische alternanties gekoppeld wordt aan de taalvormen waarin de alternantie zich voordoet. Kinderen lijken zich in de verwerving vooral te laten sturen door de concrete taalvormen en veel minder door abstracte patronen die linguïsten in die taalvormen menen te herkennen. Deze resultaten sluiten direct aan bij bevindingen uit recent onderzoek van bijv. Baayen & Ernestus (2003) die

eveneens laten zien dat de rol van in het lexicon van doorslaggevende betekenis is voor de terugvindbaarheid van de onderliggende stemwaarde van geneutraliseerde obstruenten.

Kerckhoff heeft zonder twijfel een belangwekkende studie geschreven die door de taalverwerving van fonologische alternanties te bestuderen steun lijkt te geven aan het idee dat dergelijke fonologische patronen niet losgekoppeld kunnen worden van het lexicon, zoals in een klassieke generatieve fonologische benadering, maar dat ze slechts bestaan bij de gratie van de lexicale items waar ze deel van uitmaken.

Jan Don

J.Don@uva.nl

Bibliografie

- Baayen, H. & M. Ernestus (2003).** Predicting the Unpredictable: Interpreting neutralized segments in Dutch. *Language* 79, 5-38.
- Berko, J. (1958).** The child's learning of English morphology. *Word* 14, 150-177.